

ОЦЕНКА И АНАЛИЗ

НА

ПРАЗНОТИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО В ОБЛАСТТА НА НАСИЛИЕТО, ОСНОВАНО НА ПОЛОВ ПРИЗНАК¹

---

¹ Анализът е изготвен по проект „Подобряване на националната правна рамка в съответствие със стандартите на Съвета на Европа и укрепване на капацитета на компетентните институции, занимаващи се със случаи на домашно насилие и насилие, основано на полов признак“, финансиран по програма BG 12 на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014 г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. Определение за насилие.....	стр. 3
2. Насилие, основано на полов признак (gender- based violence).....	стр. 4
3. Проявления (форми) на насилието, основано на полов признак.....	стр.5
4. Правна уредба на защитата на жертвата	стр.10
4.1. Защита по Закона за защита от домашно насилие.....	стр. 10
4.2. Защита по Наказателно - процесуалния кодекс.....	стр. 11
4.3. Защита по Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство	стр.13
4.4. Защита по Наказателния кодекс	стр. 13
4.5. Защита по Закона за защита от дискриминация.....	стр.19
4.6. Защита по Закона за правната помощ	стр. 20
5. Трудности при идентифициране на насилието	стр. 20
6. Източници на информация	стр. 21
7. Добри практики	стр. 24

1. Определение за насилие

Насилието е умишлено използване на сила или власт, чрез заплашване или осъществяване на действие срещу друг човек или група хора от общността, което води или има вероятност да доведе до нараняване, смърт, психологическа травма, забавяне в развитието или някаква загуба². Насилието не се ограничава с инциденти, а е поведение, вариращо от словесен тормоз и нагрубяване, заплахи, нежелани сексуални предложения, стигащо до физическо нападение и в краен случай до убийство³. Едновременно с това насилието представлява сериозна заплаха за основните човешки права и създава опасност за здравето, правото на живот и правото да бъдеш третиран с уважение⁴. Преживелите насилие го описват като нараняване, травма, разкъсване, нарушаване на целостта не само на тялото, но и на личността.

С чл. 4, ал. 2 от Конституцията се декларира, че Република България гарантира живота, достойнството и правата на личността и създава условия за свободно развитие на човека и на гражданското общество. С израза "права на личността" се визират онези предписани от позитивното право и морала основни възможности, които гарантират на всеки човек достоен живот.

Осъществяването на насилие нарушава основните човешки права, регламентирани в Конституцията на Република България – като например: правото на живот⁵; правото на лична свобода и физическа и психическа неприкосновеност⁶; забраната за мъчения⁷; правото на сигурност и достойнство; равенството между мъжете и жените и липсата на дискриминация; психическа неприкосновеност и др.

По неофициални данни всяка четвърта българка е жертва на домашно насилие в дома си. Независимо от конституционно декларираните равни права на жените и мъжете, фактически съществува дискриминация на жените. Тя се осъществява чрез някои от видовете насилие, които трудно се установяват и доказват. Проблем е, че

² World Health Organization. *Violence and injury prevention*, 1999

³ American Nurses Association. *Workplace violence: Can you close the door on it?*, 1999

⁴ International Council of Nurses. *Nurses, always there for you: United against Violence. Anti-violence tool kit*, 2001, p. 1

⁵ чл. 28 КРБ „Всеки има право на живот. Посегателството върху човешкия живот се наказва като най-тежко престъпление.“

⁶ чл. 30 КРБ (1): „Всеки има право на лична свобода и неприкосновеност (2): Никой не може да бъде задържан, подлаган на оглед, обиск или на друго посегателство върху личната му неприкосновеност освен при условията и по реда, определени със закон“

⁷ чл. 29, ал. 1 КРБ „Никой не може да бъде подлаган на мъчение, на жестоко, безчовечно или унижаващо отношение, както и на насилствена асимилация

болшинството високообразовани жени говорят за насилие върху себе си, само ако то е физическо или сексуално.

2. Насилието, основано на полов признак (gender - based violence), е много често срещано нарушение на правата на човека в днешно време, пряко свързано с несправедливото разпределение на властта между жените и мъжете и е сериозна пречка пред преодоляването на неравенството между половете, като го засилва още повече.

Насилието, основано на полов признак, не се влияе от географските граници, етническите и класови различия или от възрастта. Идентифицирането му предизвиква сериозни дискусии в обществото.

Разнообразието от начини на поведение, които могат да бъдат обхванати от това определение е голямо, границата с приемливото поведение в някои случаи е неопределена, а възприемането от обществото на това какво е насилие в различните контексти и култури е толкова различно, че неговото описание и определяне се превръща в сериозно предизвикателство. В практиката насилието по полов признак може да включва различни начини на поведение, които често имат продължително действие и се преплитат.

Термините „насилие, основано на полов признак“ и „насилие срещу жени“ са взаимнозаменяеми, тъй като в повечето случаи действието се извършва от мъже спрямо жени и млади момичета. Насилието е осъществено по полов признак, когато е насочено срещу лицето, поради неговия пол.

Все по - често терминът "основано на пола насилие срещу жени" (*'gender-based violence against women'*) се използва като термин в различни документи от стратегическо значение⁸, което подчертава голямата значимост на този проблем.

По данни на Съвета на Европа 20 - 25% от жените в Европа са претърпели физическо насилие. Броят на жените, които са пострадали от останалите форми на насилие, основано на полов признак, е много по-висок. Според Световната здравна организация насилието над жените е един от най - рисковите фактори за здравето в световен мащаб. Жените жертви на насилие имат по - често здравословни, психически и репродуктивни проблеми. Насилието в училище е честа причина за

⁸ Съвет на Европейския съюз (2012a). *Заключения на Съвета на тема: „Борба с насилието срещу жени и предоставяне на услуги в подкрепа на жертвите на домашно насилие“ (Council Conclusions on Combating Violence Against Women, and the Provision of Support Services for Victims of Domestic Violence), приети на 6 декември 2012 г.* http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/134081.pdf

неговото напускане преди завършване. Последниците от преживяното насилие се отразяват често в живота на няколко поколения в едно семейство.

3. Проявления (форми) на насилието, основано на полов признак

Въпреки, че е трудно да се разграничат отделните проявления, тъй като вариантите на това насилие срещу жени и момичета не са взаимно изключващи се, то може да се прояви като домашно насилие; физически и психически тормоз; сексуално насилие (включително изнасилване, сексуално притесняване и тормоз във всички сфери); вредни обичаи или традиционни практики (генитално осакатяване на жени); принудително омъжване; трафик с цел сексуална експлоатация; принудително проституиране; ограничаване на правото за самоопределяне; насилие (тормоз) на работното място; дебнене (stalking); експлоатиране; унижаване; дискриминация (по полов признак); търговията с жени; нарушаване правата на жените по време на въоръжен конфликт (убийство, сексуален тормоз; системно изнасилване, сексуално робство и принудително забременяване); стерилизация против волята на жената; принуда за аборт; принудителна употреба на контрацептиви; женско детеубийство при пренатален избор на пол, различни форми на сексуално насилие, започнато или улеснено чрез използването на информационни и комуникационни технологии, преследване и онлайн –тормоз и др.⁹

В раздел VIII „Разврат“ на глава втора „Престъпления против личността“, Наказателният кодекс урежда няколко сексуални престъпления, като например блудство, изнасилване, склоняване към проституция, предоставяне на помещения за блудствени действия, склоняване или принуда на друго лице към употреба на наркотични вещества или техни аналози с цел проституиране, съвкупление, блудствени действия, създаване на порнографски материал ; склоняване на лице, ненавършило 14-годишна възраст, да участва или да наблюдава действителни, виртуални или симулирани полови сношения между лица от еднакъв или различен пол или похотливо показване на човешки полови органи, содомия, мастурбация, сексуален садизъм или мазохизъм, отвличане на лице с цел предоставяне на развратни действия

Въпреки това, няма предвиден състав на престъпление сексуално насилие, вкл. сексуален тормоз или изнасилване от интимен партньор,

⁹ *Заключенията на Съвета на Европа от 5 - 6 юни, 2014 г. относно предотвратяване и борба с всички форми на насилие срещу жени и момичета, включително гениталното осакатяване на жени*

както и дебнене. Насилието, включително и изнасилването, извършено от интимен партньор, може да бъде преследвано като домашно насилие по Закона за защита от домашното насилие. От 2009 г. неизпълнението на заповедта за защита от домашно насилие е престъпление с изменение на чл. 296, ал.1 от Наказателния кодекс¹⁰.

Разпоредбата на чл. 158 НК предвижда, в случаите на извършване на такива престъпления като блудство (по чл. 149 – 151) и изнасилване (по чл. 153¹¹) деецът да не се наказва или наложеното наказание не се изпълнява, ако до привеждане на присъдата в изпълнение последва брак между мъжа и жената. Препоръката за отмяната на посочената разпоредба е сред заключителните препоръки на Комитет CEDAW, отправена към Република България.

В Закона за защита от домашно насилие има дефиниция за домашно насилие¹², че то е всеки акт на физическо, сексуално, психическо, емоционално или икономическо насилие както и опитът за такова насилие, принудителното ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права, извършени спрямо лица, които се намират в родствена връзка, които са или са били в семейна връзка или във фактическо съпружеско съжителство. Съгласно чл. 2, ал.2 за психическо и емоционално насилие върху дете се смята и всяко домашно насилие, извършено в негово присъствие.

В Закона за защита дискриминацията, с промените в сила от 2004 г., се включи определението за сексуален тормоз – това е всяко нежелано поведение от сексуално естество, изразено физически, словесно или по друг начин, с което се накърняват достойнството и честта и се създава враждебна, обидна, унижителна или застрашителна среда и, в частност, когато отказът да се приеме подобно поведение или принудата към него може да повлияе на вземането на решения, засягащи лицето¹³. В разпоредбата на чл. 5 от същия закон сексуалният тормоз се обявява за дискриминация.

¹⁰ Чл. 296, ал.1 НК Който попречи или осуети по какъвто и да е начин изпълнението на съдебно решение или не изпълни заповед за защита от домашното насилие, се наказва с лишаване от свобода до три години или глоба до пет хиляди лева.

¹¹ „Чл. 153.Който се съвкупи с друго лице, като го принуди към това чрез използване на служебната му или материална зависимост от него, се наказва с лишаване от свобода до три години.“

¹² Чл. 2, ал.1 от Закона за защита от домашно насилие

¹³ § 1, т.2 от Допълнителните разпоредби на Закона за защита от дискриминация

България все още не е подписала и ратифицирала Конвенцията на Съвета на Европа за предотвратяване и борба с насилието срещу жени и домашното насилие.

Според Съвета на Европа всеки акт на физическо, сексуално, психическо или икономическо насилие, което се случва в семейството или извън него или е между бивши или настоящи съпрузи или партньори, независимо от това дали извършителя и жертвата живеят заедно, може да бъде определено като насилие по полов признак. Тези действия може да представляват домашно насилие, но не да се ограничават само до него¹⁴.

Сексуалното насилие срещу жените продължава да бъде една от най-тежките форми на насилие, основано на пола, като в същото време в голяма степен е тема табу. От друга страна, по - голямата част от сексуални престъпления е трудно да бъдат идентифицирани и разкрити.

През 2002 г. Световната здравна организация определя сексуалното насилие като сериозен и често срещан обществено здравен проблем, който засяга милиони хора всяка година в целия свят. Той се задвижва от много фактори, действащи в редица социални, културни и икономически условия. В същината си сексуалното насилие, насочено срещу жени е следствие от неравенството между половете .

Европейската комисия определя като изнасилване всеки акт на сексуално проникване, от всякакъв вид и с каквито и да е средства, осъществен спрямо жена чрез използването на насилие и заплахи, или чрез измама или хитрост или чрез възползване от състоянието на една жена, която не е в състояние да направи волеизявление или не може да окаже съпротива, както и независимо от това дали жертвата показва признаци на съпротива. В същия доклад се казва, че сексуално насилие е осъществено е всеки акт, извършен срещу жена, без нейно съгласие, дори без видими признаци на съпротива от страна на жената¹⁵.

Сексуалният тормоз (сексуално притесняване) (Sexual harassment), като вид насилие, основано на полов признак е разпространена форма на сексуално насилие, неидентифицирана от българския законодател. То представлява нежелано физическо, вербално или невербално (пасивно или активно) поведение от сексуално естество, уронващо човешкото достойнство, което е неприемливо, нежелано и

¹⁴ Council of Europe (2011) *Convention on preventing and combating Violence against Women and domestic violence. Explanatory report*, p. 8.

¹⁵ European Commission (2010) *Feasibility report to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on Violence against Women, violence against children and sexual orientation violence.*

обидно. Действието може да е придружено от вулгарно поведение, искане за сексуални услуги, заплаха или принуждаване, с цел получаване на сексуално удовлетворение, насилствено осъществяване на сексуална близост.¹⁶ Сексуалният тормоз е действие, което извършителят съзнава или следва да съзнава, че представлява тормоз. Поведението може да се изразява в употреба на цинични шеги; намеци за външността, които карат жената да се чувства неудобно; нежелани докосвания; нежелано сексуално внимание; обиди или подигравки от сексуално естество; показване на порнографски материали; предложения за интимности с цел повишение в кариерата; принуда за сексуални контакти и последващо изнасилване.

Деянието „дебнене“ (stalking) се осъществява, когато се използва близостта на жертвата за сериозно влошаване на начина ѝ на живот, предизвикващо пряко или косвено уплаха, страх или вреда. Това може да стане чрез използване на всякакви средства, злоупотреба с лични данни на жертвата с цел злоупотреба или причиняване на вреда на трети лица, за да осъществи контакт, заплашвайки жертвата или някой близък на жертвата¹⁷

Най - общо казано **физическото насилие** може да се изразява във физическо малтретиране, причиняване на различни по степен телесни повреди, дори смърт, сексуални посегателства, които бяха разгледани по-горе, както и **трафик на хора**. Най – често физическото насилие се осъществява в семейството, в дома. Основните причини за уязвимостта към трафика и експлоатацията на жените и момичетата е недоброто им икономическо положение, особено на тези от ромската общност.

Престъплението **трафик** е регламентирано в НК, раздел IX „Трафик“ на глава втора „Престъпления против личността“ Това е набирането, транспортирането, укриването или приемането на отделни лица или групи от хора с цел да бъдат използвани за развратни действия, за принудителен труд или за просяк, за отнемане на телесен орган, тъкан, клетка или телесна течност или за да бъдат държани в принудително подчинение независимо от съгласието им¹⁸. Един от квалифицираните случаи на това престъпление е когато деянието е извършено спрямо

¹⁶ European Commission (2010) Feasibility report to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on Violence against Women, violence against children and sexual orientation violence.

¹⁷ Based on: European Commission (2010) Feasibility report to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on Violence against Women, violence against children and sexual orientation violence; Human European Consultancy – Carol Hagemann-White, Thomas Meysen, with Barbara Kavemann, Gila Schindler, Nina Trunk (2010), Feasibility report national legislation on gender violence and violence against children – Report on Germany.

¹⁸ Чл. 159а, ал.1 НК

бременна жена с цел продажба на детето¹⁹. Като по-тежко наказуемо е деянието, ако извършителят е използвал лице, пострадало от трафик на хора, за развратни действия, за принудителен труд или за просия, за отнемане на телесен орган, тъкан, клетка или телесна течност или за да бъде държано в принудително подчинение независимо от съгласието му²⁰. Най - тежко наказание е предвидено, когато изброените разновидности на трафик представляват опасен рецидив или са извършени по поръчка или в изпълнение на решение на организирана престъпна група.

Нарушаване на принципа за равенство пред закона на мъжете и жените

Принципът на равноправието е прокламиран във всички международни актове за правата на човека. Равенството пред закона и закрилата от дискриминация на всички лица представлява всеобщо право, признато от Всеобщата декларация за правата на човека, Конвенцията на ООН за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените, Конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация, пактовете на ООН за граждански и политически и за икономически, социални и културни права; Конвенцията за закрила на човешките права и основните свободи.

В съвременното общество съществува разлика в разделението на труда на „мъжки“ и „женски“, предпочитания на служители по полов признак, сексуален тормоз на работното място. Често като въпроси при кандидатстване за работа се задават от работодателите въпроси като кандидатката омъжена ли е, има ли намерение да ражда и колко деца. Жените са неадекватно представени в органите, вземащи решения, не им се отдава дължимото като професионалисти, счита се, че те са добри изпълнители. Често са принудени да възприемат ролевия модел на мъжете, ако искат да успеят в кариерата, жените израстват само до определена позиция. Процентът на работещите жени значително се е повишил и от 2000 г. те заемат три четвърти от новооткритите работни места и съставляват 59% от завършилите университети. Но най-вече е необходимо осигуряване на икономическа независимост на жените, да могат те да имат своя работа, собствени доходи и равни права над печалбите.

В българското законодателство липсва специален закон равнопоставеността на жените и мъжете, който да съдържа забрана за всички форми на дискриминация по полов признак и да предвижда

¹⁹ Чл. 159а, ал.3 НК

²⁰ Чл. 159в НК

съответни санкции при нарушаването му, както и да съдържа основните принципи за равнопоставеност в съответствие с чл. 1 и 2 от Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените. Комитетът за премахване на дискриминация по отношение на жените е загрижен от продължаващото неразбиране от държавата ни на същността на временните специални мерки по чл. 4 ал. 1 от същата конвенция и от неприлагането на такива мерки за постигане на същинско, реално равенство между мъжете и жените. Законът следва да предвиди ред за прилагане на временни специални мерки по смисъла на чл. 4 ал. 1 от Конвенцията и на Обща препоръка 25 на Комитета, като квоти и други видове временни специални мерки.

4. Правна уредба на защитата на жертвата

Българското законодателство установява следните механизми за ефективна защита на жертвите на основаното на полов признак насилие:

4.1. Защита по Закона за защита от домашното насилие. ЗЗДН предвижда няколко мерки, които се налагат от Районния съд - задължаване на извършителя да се въздържа от насилие, отстраняване на извършителя от съвместно обитаваното жилище за срока, определен от съда, забрана да приближава пострадалото лице, жилището, местоработата и местата за социални контакти и отдих на пострадалото лице, при условия и срок, определени от съда, временно определяне местоживеенето на детето при пострадалия родител или при родителя, който не е извършил насилието, при условия и срок, определени от съда, ако това не противоречи на интересите на детето. Мерките са с продължителност от три до осемнадесет месеца.

Молба за защита може да се подаде в срок от един месец от извършване на домашното насилие от лице, което е навършило 14 години, брат, сестра, родител на пострадалото лице, настойник или попечител на пострадалото лице, както и директора на дирекция „Социално подпомагане“, когато пострадалото лице е непълнолетно или е с увреждане.

Молбата се подава в Районния съд по местоживеене на пострадалото лице, като не се дължи държавна такса. Делото се насрочва в едномесечен срок от датата на подаване на молбата. Ако в нея се съдържат данни за пряка, непосредствена или последваща опасност за живота или здравето на пострадалото лице, районният съд в закрито заседание и без призоваване

на страните издава заповед за незабавна защита в срок до 24 часа от поучаване на молбата.

Как се изпълняват мерките, наложени от съда?

Ако съдът е наложил мярка „отстраняване от съвместно обитаваното жилище“ и извършителят не я изпълни доброволно, той се отстранява принудителното оттам със съдействието на полицейските органи. Ако са наложени мерки за въздържане от насилие и забрана извършителят да доближава пострадалото лице, жилището, местоработата и местата за социални контакти и отдих и той не изпълнява наложените мерки, тогава пострадалото лице сигнализира полицейските органи, които констатираят нарушението, задържат нарушителя и уведомяват прокуратурата.

Отговорността по Закона за защита от домашно насилие не изключва гражданската, административнонаказателната и наказателната отговорност на извършителя.

За съжаление мерките за защита, предвидени в този закон, могат да бъдат поискани само в случаите на домашно насилие, но не и за останалите видове насилие, основано на полов признак.

4.2. Защита по Наказателно-процесуалният кодекс. В чл. 67 НПК, озаглавен „Забрана за доближаване до пострадалия“, се установява забрана за доближаване на пострадалия, като мярка за процесуална принуда. По предложение на прокурора със съгласие на пострадалия или по искане на пострадалия съответният първоинстанционен съд може да забрани на обвиняемия да доближава непосредствено пострадалия. Съдът разглежда незабавно предложението или молбата в открито заседание с изслушване на прокурора, обвиняемия и пострадалия. Определението на съда е окончателно. Забраната отпада след приключване на делото с влязла в сила присъда или когато производството бъде прекратено на друго основание. Предвидена е възможност пострадалият по всяко време да може да поиска от съда отмяна на забраната.

НПК в чл. 67, озаглавен „Забрана за доближаване до пострадалия“, установява забрана за доближаване на пострадалия, като мярка за процесуална принуда. По предложение на прокурора, със съгласие на пострадалия или по искане на пострадалия, съответният първоинстанционен съд може да забрани на обвиняемия да доближава непосредствено пострадалия. Съдът разглежда незабавно предложението или молбата в открито заседание с изслушване на прокурора, обвиняемия и пострадалия. Определението на съда е окончателно. Забраната отпада след

приключване на делото с влязла в сила присъда или когато производството бъде прекратено на друго основание. Предвидена е възможност пострадалият по всяко време може да поиска от съда отмяна на забраната.

НПК изчерпателно изброява правата на пострадалия. Установено е изрично правото на пострадалият да получи защита за своята сигурност и тази на близките си в хода на досъдебното производство. Съгласно чл. 75 НПК в досъдебното производство пострадалият има следните права: да бъде уведомен за правата си в наказателното производство; да получи защита за своята сигурност и тази на близките си; да бъде информиран за хода на наказателното производство; да участва в производството съгласно установеното в този кодекс; да прави искания, бележки и възражения; да обжалва актовете, които водят до прекратяване или спиране на наказателното производство; да има повереник.

В чл. 123 НПК, озаглавен „Защита на свидетеля“ е уреден редът, по който в хипотезата на чл. 75 НПК и по – специално: „да получи защита за своята сигурност и тази на близките си“ в случаите, когато в резултат на свидетелстването е възникнала или може да възникне реална опасност за живота или здравето на свидетеля или на неговите близки. В тези случаи прокурорът, съдията-докладчик или съдът, по искане на свидетеля или с неговото съгласие, вземат мерки за неговата незабавна защита.

Защитата на свидетеля е временна и се осъществява чрез осигуряване на лична физическа охрана от органите на Министерството на вътрешните работи и запазване в тайна на неговата самоличност. Лична физическа охрана може да се осигури и по отношение на възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които свидетелят се намира в особено близки отношения, с тяхно съгласие или със съгласие на законните им представители. Непосредствен достъп до защитения свидетел имат единствено съответните органи на досъдебното производство и съдът, а защитникът и повереникът - ако свидетелят е посочен от тях. Мерките за защита се отменят по молба на лицето, по отношение на което са взети, или при отпадане на необходимостта от прилагането им с акт на прокурора, съдията-докладчик или съда.

За опазване на живота, здравето или имуществото свидетелят и неговите близки, които са дали писмено съгласие за това, могат да се използват и специални разузнавателни средства. В срок до тридесет дни от вземането на мярка за защита прокурорът или съдията-докладчик може да предложи включването на свидетеля или на неговите възходящи,

низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които се намира в особено близки отношения, в програмата за защита при условията и по реда на Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство²¹.

4.3. По всички престъпления, извършени по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група, е предвидена специална защита на жертвата в чл. 4 от Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство.

Съгласно посочената разпоредба застрашените лица могат да получат специална защита, когато показанията, обясненията или информацията на лицата по чл. 3, т. 1 и 2 осигуряват доказателства от съществено значение в наказателни производства по тежки умишлени престъпления от общ характер по глава първа, глава втора, глава шеста - чл. 242, ал. 2, 3 и 4, глава осма - раздел IV, глава единадесета - чл. 330, 333, 354а - 354в, и глава четиринадесета от НК и по всички престъпления, извършени по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група.

4.4. Защита по Наказателния кодекс

Често посегателството при насилието, основано на полов признак се изразява във виновни противоправни деяния, наказуеми по действащия НК, а наказателното право е отрасълът, уреждащ обществените отношения, които възникват при извършването на престъпления.

Почти всички престъпления, съдържащи се в глава втора от НК, озаглавена „Престъпления против личността“, могат да бъдат осъществени по полов признак – като например убийство, телесна повреда – лека, средна и тежка, zlepоставяне, отвличане и противозаконно лишаване от свобода, принуда, обида и клевета, разврат, трафик на хора.

Престъпления против живота - в най – тежките случаи на насилие се стига именно до убийство или опит за извършването му. Убийството е най - тежкото престъпление против личността. Това определя и неговото систематично място в НК – раздел I на глава втора. Законодателно са уредени няколко вида състави на умишленото убийство: основен, квалифицирани, привилегирани, наказуемо приготвяне, подбуждане към убийство.

---

²¹ Чл.123 НК

В чл. 116, ал.1, т.3 НК се отчита близкото родство между извършителя и пострадалия като отегчаващо отговорността обстоятелство и е основание за приложение на по - тежко наказуем състав, т.е. ако убийството е на баща, майка, рожден син или рождена дъщеря – това деяние е с по - висока степен на обществена опасност, тъй като посочените лица следва да си дължат по - голямо уважение и грижи. Наказанието в този случай е лишаване от свобода от петнадесет до двадесет години, доживотен затвор или доживотен затвор без замяна.

Прави впечатление, че в този кръг лица не са включени нито съпрузите, нито партньорите при фактическо съжителство, макар че съпрузите да са основни субекти в семейната общност, което може да се отчете като законодателен пропуск. При действащата норма на чл. 115 НК, при противоправно отнемане на живота на съпруг или съжител, правната квалификация на престъплението ще бъде по основния състав, за което се предвижда наказание лишаване от свобода от десет до двадесет години. Остава възможността близките отношения между извършителя и жертвата да могат да бъдат отчетени от съда като отегчаващо отговорността обстоятелство при индивидуализиране на наказанието и определяне на присъдата, но дори и това да бъде съобразено – съдът не може да приложи по-високото наказание, предвидено по чл. 116, ал.1, т.3 НК - лишаване от свобода от петнадесет до двадесет години, доживотен затвор или доживотен затвор без замяна.

Престъпления против телесната неприкосновеност

НК не криминализира т.нар. малтретиране на съпрузи в специален текст и само на общо основание се прилага наказателната отговорност за телесни повреди. Непосредствен обект на тези престъпления са обществените отношения, които осигуряват неприкосновеността на човешкото здраве и физическата цялост на личността. Те са резултатни увреждащи престъпления. Увреждането на здравето може да бъде различно и поради това в българското законодателство видовете телесни повреди са разграничени с оглед степента на засягане. Действащият НК е възприел делението на тежки, средни и леки телесни повреди.

Тежките телесни повреди са описани в чл. 128, ал.2 НК. Тук отново, както и при престъпленията против живота, ако телесната повреда е причинена от съпруг/бивш съпруг или от интимен партньор/съжител на жертвата, това не променя правната квалификация на престъплението, а може да бъде отчетено само при индивидуализиране на наказанието, което е относително определено като размер – от три до десет години лишаване от свобода. За квалифицирани случаи на телесна повреда са предвидени

по-тежки наказания, като наказанието е лишаване от свобода от три до петнадесет години при квалифициран случай на тежка телесна повреда; лишаване от свобода от две до десет години при квалифициран случай на средна телесна повреда и до три години лишаване от свобода, ако извършеното представлява квалифициран случай на лека телесна повреда на здравето и до една година или пробация за причиняване на болка или страдание без разстройство на здравето.

Ако законодателно се предвиди, че е квалифициран случай на телесна повреда при пострадал съпруг/ бивш съпруг или от интимен партньор на жертвата – ще се стигне до налагане на по-големи и съответно по-справедливи наказания.

Особената разпоредба на чл. 161 НК предвижда, че в определени случаи, наказателното преследване се възбужда само, ако има тъжба на пострадалия, а именно при:

Средната телесна повреда между съпрузи е престъпление от частен характер (чл. 161, ал.1 НК). Това не променя наказателната противоправност на деянието, но създава различни процесуални правила за образуване и провеждане на наказателното производство - в случая само по повод тъжба на пострадалия²². Изказано е становище в литературата, че разпоредбата на чл.161, ал.1 е дискриминираща, тъй като стеснява правата на пострадалите²³. С оглед правните последици може да се приеме, че разпоредбата ограничава възможността защитата на пострадалите в наказателното производство да е от общ характер, което налага да бъде преразгледана.

Леките телесни повреди биват два вида: с разстройство на здравето, за които е предвидено наказание лишаване от свобода до две години или с пробация и причиняване на болка и страдание, без разстройство на здравето, които се наказват с лишаване от свобода до шест месеца или пробация, или глоба от сто до триста лева. Криминализирана е само умишлената лека телесна повреда и преследването се извършва отново само по тъжба на пострадалия.

Непредпазливата тежка и средна телесна повреда по чл.133 НК между съпрузи е престъпление от частен характер. Телесните повреди при физиологичен афект и при превишаване пределите на неизбежната отбрана

²² НК и НПК предвиждат два начина за извършване за наказателното преследване за извършени престъпления: по реда на държавното обвинение (т.нар. наказателни от общ характер дела) и по реда на частното обвинение (наказателни от частен характер дела). За вторите, както и в случая на чл. 181, ал.1, правото да реши дали да се търси наказателна отговорност на извършителя е предоставено на пострадалото лице.

²³ Вж. Т и ш е в а, Г., цит.съч. с.119.

са уредени в чл.132 НК. Ако извършителят и жертвата на престъплението са съпрузи, то производството също е от частен характер.

Престъпления против свободата на волята

Заканата с престъпление спрямо съпрузи е много често срещано престъпление. Основният състав е уреден в чл.144, ал.1 НК²⁴, престъплението е от частен характер, като предвиденото наказание е три години лишаване от свобода. Изпълнителното деяние се осъществява, ако е отправена закана за извършване на престъпление против личността или имота на пострадалия. Субект на закана може да бъде всеки, включително и съпруг. Предвидените квалифицирани случаи на престъпление се отнасят, когато закана е спрямо длъжностно лице или представител на обществеността при или по повод изпълнение на службата или функцията му, или спрямо лице, ползващо се с международна защита, като наказанието в тези случаи е по-високо – пет години лишаване от свобода. *Не е предвидено като по-тежко наказание, когато обект на закана е съпруг или партньор на извършителя.*

Ако закана е за убийство, тогава престъплението също е по квалифициран състав, по-тежко наказуемо е и е от общ характер.

Престъпления против половата неприкосновеност на личността и против половия морал

Престъпно съвкупление с лице от женски пол, което се осъществява против волята на жертвата е уредено в чл.152, ал.1 НК. Бракът между децът и пострадалата, както и фактическо съпружеско съжителство не изключват възможността да бъде извършено това престъпление, ако половия акт става против волята на жената.

Сексуалното насилие над малолетните и непълнолетните момичета, в различните му разновидности като блудства, изнасилвания, съжителства, и следващите от това "ранни бракове", раждания и аборти, продължава да бъде отчитан от обществото, медиите и институциите проблем.

Данните сочат, че пострадалите от блудство деца през 2013 г. са 28 момчета и 42 момичета на възраст 8-13 години и 1 момче и 26 момичета на възраст 14-17 години. Тревожен е фактът, че извършители на блудство над деца са не само възрастни. През 2013 г. малолетните и непълнолетните

²⁴ Чл. 144. (1) Който се закана на друго с престъпление против неговата личност или имот или против личността или имота на неговите близки и това заканване би могло да възбуди основателен страх за осъществяването му, се наказва с лишаване от свобода до три години. (2) За закана спрямо длъжностно лице или представител на обществеността при или по повод изпълнение на службата или функцията му, или спрямо лице, ползващо се с международна защита, наказанието е лишаване от свобода до пет години. (3) Ако децът се е закачил с убийство или деянието е извършено от лице по чл. 142, ал. 2, точки б и в, наказанието е лишаване от свобода до шест години.

извършители на блудство са 56, от които 55 са момчетата - 23 на възраст 8-14 години и 32 на възраст 14-17 години. По данни на Софийската районна прокуратура всеки ден 6 деца са малтретирани сексуално само в столицата, като по 1/3 от жалбите се повдигат обвинения . Прегледът на съдебната статистика показва, че през 2013 г. от 117 дела за блудство 63 са завършили с осъдителна присъда, а 51 са завършили с условно осъждане. Очевидно, че правосъдието в тази област е сравнително бавно, защото от тези 114 дела само по 23 престъплението е извършено през същата година, като останалите са от предходни години. От осъдените 104 лица за това престъпление през 2013 г. 103 са лица от мъжки пол. Данните подчертават необходимостта обсъждането на необходимостта от промяна в законодателната рамка, която третира сексуалните посегателства над малолетни и непълнолетни деца - освен само лишаване от свобода, както е понастоящем, трябва да се въведат допълнителни наказания и ограничителни мерки.

Друга форма на сексуално посегателство с трайна тенденция без намаляване е съжителството на семейни начала с малолетни и непълнолетни момичета. Пробацията остава най-често срещаното наказание според закона, като повечето подобни дела приключват със сключването на споразумения между „младоженците“ и прокуратурата. Действията на отделите "Закрила на детето" стигат до проверка на случаите и сигнал до прокуратурата, която може да повдигне обвинение срещу родителите, както и към пълнолетни лица, които съжителстват с непълнолетни или малолетни. В немалка част от случаите прокуратурата не образува досъдебно производство с мотив, че потърпевшите вече са навършили 16 години, или че това е станало доброволно от двете страни, или че родителите са дали съгласие. Дори държавното обвинение да започне разследване, често не се стига до съд, а производствата биват прекратявани, тъй като невръстното момиче сключва брак с мъжа, с който живее, тъй като законът позволява това . В тези случаи обаче не се взема предвид възрастовата разлика между лицата, сключващи брак, с което напълно се оневиняват зрели мъже, които взимат за жени малолетни и непълнолетни момичета. Родителите на момичетата изобщо не се преследват, макар че законът предвижда това.

Най - честият резултат от тези т.нар. "ранни бракове" са аборти, бременност и раждане от малолетни и непълнолетни. Мерките и в тази област се свеждат предимно до извършване на проверки по сигнал в системата на здравеопазването при бременност на малолетни и непълнолетни момичета. В преобладаваща част от случаите на ранни

бракове се уведомява Районна прокуратура по места, но най - често се получават откази за образуване на наказателни производства.

Като положителен момент може да бъде отчетено, че с оглед планиране на мерки и действия за справяне с проблема, свързан с борбата със социалния феномен – “деца раждат деца” през 2014 г. Държавната агенция за закрила на детето и Прокуратурата на Република България подписаха Споразумение за сътрудничество.

Факт е обаче, че мерките се вземат постфактум, а липсва превенция на явлението, което вече е надхвърлило рамките на поведението, присъщо на традиционната култура на една етническа група.

Престъпления против неприкосновеността на жилището

Те са уредени в раздел четвърти на глава трета от НК и са вид престъпления против личните права. Според чл. 33, ал.1 от Конституцията на Република България жилището е неприкосновено и без съгласие на обитателят му никой не може да влиза или остава в него. Отражение на това конституционно положение е чл. 170, ал. 1 НК : „Който влезе в чуждо жилище, като употреби за това сила, заплашване, хитрост, ловкост, злоупотреба с власт или специални технически средства, се наказва с лишаване от свобода ...“

Друга често срещана хипотеза е тази на ал. 4 на същия член : „Който противозаконно остане в чуждо жилище въпреки изричната покана да го напусне, се наказва с лишаване от свобода до една година.“ За разлика от предходното престъпление, това е на просто извършване, формата на деянието е бездействие и се преследва по тъжба на пострадалия. Формата на вина е пряк умисъл. В тези случаи гражданите могат да се обръщат към органите на полицията, които са длъжни да окажат съдействие на пострадалото лице.

Престъпления против семейството

Наказателното законодателство отдава голямо значение на защитата на семейството и подрастващото поколение. Посегателствата върху тях са обединени в една глава от НК като систематичното и място е непосредствено след престъпленията срещу личността и правата на гражданите. Престъплението **зленоставяне на сродник** е уредено в чл. 181, ал.1 НК²⁵. Пострадал е лице, което се намира в родствени отношения с дееца, напр. съпруг и като е правно задължен да полага грижи не го прави, макар че пострадалият е неспособен да се грижи за себе си. Друг специален случай на зленоставяне е уреден в чл.182 НК²⁶. Субект на

²⁵ Според чл.181, ал.1 : „Който наруши свое задължение към съпруг, възходящ или низходящ, неспособен да се грижи за себе си, и с това го постави в положение на сериозно затруднение, ако извършеното не представлява по-тежко престъпление, се наказва с пробация, както и с обществено порицание.“

²⁶ Чл. 182 е специална норма по отношение на чл. 137 и чл.138, НК.

престъплението може да бъде родител или настойник, а изпълнителното деяние се осъществява чрез бездействие – „който остави лице, намиращо се под родителски грижи или настойничество, без надзор и достатъчна грижа”.

Престъплението е резултатно под формата на създаване на опасност за физическо, душевно или морално развитие на пострадалото лице.

Неплащане на издръжка, чл.183 НК и неизпълнението на съдебно решение, чл. 182, ал.2 НК са често срещани престъпления. От 2004 г. се променя редът за реализиране на наказателното производство при тези престъпления. Според чл. 193а НК за престъпления по чл. 182, ал. 2 и чл. 183 НК наказателното преследване от общ характер се възбужда по тълба на пострадалия до прокуратурата и не може да се прекрати по негово искане. Субект на престъплението неплащане на издръжка може да бъде родител, възходящ, низходящ, брат или сестра, съпруг. От обективна страна е нужно да има влязъл в сила съдебен акт за изплащане на издръжка. Формата на вина е пряк умисъл: деецът съзнава, че дължи издръжка. Дадена е възможност на дееца, ако изплати дължимата издръжка преди постановяване на присъдата от първата инстанция, да бъде освободен от отговорност. Тази разпоредба не се прилага повторно.

От направеният кратък анализ става ясно, че наказателноправните норми за защита на жертвите на домашно насилие макар да съществуват, не са в достатъчна степен гаранция за защита на правата на жените и младите момичета и не осигуряват справедливи гаранции за търсене на наказателна отговорност на извършителите. Като недостатък на правната уредба може да се отчете фактът, че липсват квалифицирани състави на престъпни деяния, извършени в хипотезите на насилие над жени, като коригирането на присъдата в хода на индивидуализиране на наказанието не е достатъчно. Съдебният състав като прилага чл. 54, ал. 1 НК може да прецени като отегчаващо обстоятелство фактът, че престъплението се извършва в условията на домашно насилие, но дори и да го предвиди, наказанията за квалифицираните случаи са по-тежки. Може да се каже, че наказателното право не осигурява в достатъчна степен защита на пострадалите от насилие по полов признак и за домашно насилие.

Фактът, че извършителите не получават справедливо наказание, се дължи както на несъвършенствата в материалния закон, така и в процеса на реализиране на наказателната отговорност

4.5. По Закона за защита от дискриминация

Производството за защита срещу дискриминация, могат да се провеждат едновременно пред Комисията за защита от дискриминация и пред съда. Всяко лице, чиито права по този или по други закони, уреждащи равенство в третирането, са нарушени, може да подаде иск пред окръжния съд, като се иска установяване на нарушението, постановяване от съда спрямо ответника да преустанови нарушението и да възстанови положението преди нарушението, както и да се въздържат от по-нататъшни нарушения, както и обезщетение вреди. Все още няма държавни такси за производството пред съда, или и преди Комисията.

4.6. По Закона за правната помощ

В края на месец март 2013 г. с изменение и допълнение на Закона за правната помощ²⁷, се разшири кръгът от лица, на които се предоставя безплатна правна помощ. Правото на адвокатска защита е конституционно право, поради което Република България гарантира спазването на принципа за безплатна правна помощ на изброените в закона категории лица от рисковите групи - деца, жертви на сексуално насилие и трафик и други лица, на които се полага правна помощ по силата на други закони от националното ни законодателство - Закон за закрила на детето, Закон за убежището и бежанците, Закон за чужденците в РБ, Закон за борба с трафика на хора. За изброените категории лица правната помощ е прогласена като безплатна, като се изхожда от социално-икономическия статус на лицата и от общонационалните и европейски принципи и насоки за достъп до правна помощ. Определяйки изрично категориите лица, за които правната помощ е безплатна, националното ни законодателство се привежда в съответствие и с европейските норми и по-конкретно Регламент /ЕО/ № 4/2009 год. на Съвета от 18.12.2008 г. относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси свързани със задължения за издръжка, като в тази връзка чл. 22 е допълнен с лица по чл. 144 от Семейния кодекс и млади пълнолетни до 21 г.

С разпоредбата на чл. 22, ал.1, т.7 ЗПП се гарантира, че безплатна правна помощ се предоставя на пострадали от домашно или сексуално насилие или от трафик на хора, които не разполагат със средства и желаят да ползват адвокатска защита.

5. Трудности при идентифициране на насилието

²⁷ Обн. ДВ, бр. 28 от 19.03.2013 г.

За съжаление в България като страна с традиционно патриархален бит е обществено приемливо вербалното и донякъде физическо насилие върху жените като нещо обичайно и включващо се в т.нар. „балкански манталитет“. Ето защо до съдебни процедури се стига обикновено рядко и в краен случай. Причини за това обикновено са:

- ✓ Жените, жертви на насилие, обикновено мълчат за насилието, срамуват се от това, което им се е случило, вменяват си лична вина, като се опитват да оправдаят партньорите си, че всъщност те са предизвикали със свои действия или бездействия агресията. В резултат на това тези жени загубват вярата в себе си, чувстват се безпомощни и пасивни, неспособни да се справят сами. Те се намират в положение, в което могат да предвидят насилието, но не могат да избягат от него.
- ✓ Силна финансова, емоционална и родова зависимост, както и липсата на достатъчна еманципираност са причина жертвата да остане при насилника си. В по-голямата си част жените, жертви на насилие, са във финансова зависимост от своя съпруг/партньор и заради неравностойното си положение и липса на институционална подкрепа не са в състояние да отстояват правата си по съдебен ред.
- ✓ Жертви на трафика на жени, обикновено са момичета, отгледани в семейства, в които насилието и унижаването на жената като неравностоен партньор, чиято основна функция е да бъде подчинена и има сексуално определена роля в живота.
- ✓ Ниските изисквания към търсената работа, липсата на образование и информираност, повтарящия се модел на насилие и сексуална експлоатация са предпоставките за трафика на хора, но основната причина е бедността, липсата на адекватно заплащане на трудовата сила. Особено са засегнати жените от ромската общност, за които този начин за печелене на пари е единствен източник на доходи и цели ромски фамилии се препитават само от тях.

6. Източници на информация

За разпространението на основаното на полов признак насилие над жени в България може да се съди основно по публикации в пресата и предавания в медиите. Въпреки, че е реализиран напредък, като цяло в България това явление не се поставя често за разглеждане на дневен ред пред обществото. Липсва достатъчна гласност и загриженост, както и

силно ефективни мерки за предотвратяване на насилието и за адекватна защита за жертвите на насилието - жени и млади момичета.

Официалната статистика в България не съдържа данни за случаите на домашно насилие и другите форми на насилие над жени. Убийствата на жени - като най - тежка форма на посегателство срещу личността, също не се анализират и документират през призмата на обусловените от пола на жертвата специфики.

Притеснителни са данните от изследване на съдебната практика на десет окръжни съдилища²⁸, обхващащо постановените в периода 2012 – 2014 г. присъди за умишлени убийства и опит за убийства на жени. В 91 % от случаите - убийствата на жени са извършени от мъже, 7 % - при съучастие на мъже и жени и 2% от жени.

В 35 % от случаите убийствата и опитите са убийство на жени са извършени от настоящ или бивш интимен партньор на пострадалата, в 25% - от неин брат, син, внук или друг близък роднина, в 31% - от друг познат мъж, и само в 9 % от случаите – от непознат. В 19% от присъдите изрично се споменава, че жертвата е подложена на системно физическо домашно насилие от страна на извършителя, а в 21 % - че жертвата е била в напреднала възраст или страдаща от тежко физическо или психическо заболяване. При две трети от случаите убийството е извършено в дома на пострадалата²⁹.

В Резолюцията на Европейския парламент от 26 ноември 2009 г. за премахване на насилието срещу жените и в Заключенията на Съвета на Европейския съюз от 8 март 2010 г. относно премахването на насилието срещу жени в Европейския съюз се подчертава липсата на редовни и сравними данни относно насилието срещу жени в Европейския съюз и че има очевидна липса на налични и систематично събрани данни за сексуално насилие. Това прави много трудно предотвратяването и ликвидирането на различните видове насилие.

Проучване на Европейския институт за равенство на половете показва значителни различия между държавите членки, когато става въпрос за събиране на данни, правни решения, планове за действие в мястото и материали и обучения на разположение в областта на

²⁸ Изследването е направено по инициатива на Българския хелзинкски комитет

²⁹ Цитираната статистика е извлечена на база постановените в периода 2012–2014 г. присъди за довършени убийства и опити за убийства на жени по чл. 115, 116, 117 и 118 от Наказателния кодекс от Окръжен съд – София-област, Окръжен съд – Плевен, Окръжен съд – Видин, Окръжен съд – Шумен, Окръжен съд – Варна, Окръжен съд – Бургас, Окръжен съд – Стара Загора, Окръжен съд – Сливен, Окръжен съд – Пазарджик, Окръжен съд – Благоевград.

сексуалното насилие. Най - често официални източници на данни като цяло не съдържат информация за връзката между извършител и жертва на сексуално насилие, а и липсва информация дали се отчитат различните видове сексуално насилие, упражнен спрямо жертвата. Така например Националният статистически институт обобщава статистическата информация за извършени престъпления и за осъдените лица за тяхното извършване по отделни състави на престъпления от Наказателния кодекс, отнасящи се например до половата неприкосновеност на личността и поради това се съдържат данни само за определени престъпления – напр. изнасилване, блудство и др. Тази информация не е достатъчна за придобиване на пълна представа за броя на престъпленията, които могат да представляват насилие по полов признак.

Комитетът CEDAW³⁰ отбелязва с безпокойство липсата на данни, представени от страна на България например за трафика на жени и момичета с цел сексуална експлоатация, както и за проституцията.

Обмен на статистическа информация между институциите – министерства, агенции, съд, прокуратура и неправителствени организации като цяло се осъществява само на основание споразумения и добра воля между тях. Информацията се използва с цел изготвяне на доклади пред международните органи по правата на човека (например при отчитане изпълнението на препоръките пред Комитета CEDAW) или за целите на изготвянето на годишните доклади за дейността на институциите. Обменът на информация между институциите, както и събирането на данни обслужва главно вътрешните нужди на институциите, а не служи за изготвяне на анализ или мониторинг на действащото законодателство.

Данните в областта на домашното насилие например са събрани като част от данните за престъпността и за закрила на детето или като данни по прилагане на антидискриминационното законодателство. Данните за домашно насилие се събират от Главна дирекция „Национална полиция“ при Министерството на вътрешните работи, като се отчитат броя на издадените от гражданските съдилища заповеди за защита, изпратени за изпълнение на районните полицейски управления.

Данните за сексуално насилие се събират от Министерството на вътрешните работи, прокуратурата, Националният статистически институт, Държавната агенция за закрила на детето (за случаите на сексуално

³⁰ Комитет на ООН, за премахване на дискриминацията по отношение на жените

насилие на дете). Данните за броя на изнасилванията се събират от същите органи.

Данни за сексуален тормоз се събират от Комисията за защита от дискриминация само по отношение на броя на жалбите за сексуален тормоз, регистрирани в регистъра и решенията на комисията по тях.

Съществуват и неадминистративни източници на данни, събирани от неправителствените организации, кризисни центрове, денонощни телефонни линии и др., които най-често съдържат информация за броя на услугите, предоставяни от тези организации предимно на жертви на домашно насилие. Всяка организация има свои собствени правила за събиране на данни.

7. Добри практики

Едно положително развитие от 2014 г. е, че с Решение на Министерския съвет за пръв път беше одобрено изплащането на обезщетения за нарушени права по уважени жалби от договорните органи на ООН по универсалните международни инструменти в областта на правата на човека.³¹ Три от случаите, по които са одобрени обезщетения са за признати нарушения на права по Конвенцията на ООН за премахване на всички форми на дискриминацията по отношение на жените. Те са както следва: жалба по делото Пелова срещу България (№ 31/11) - в размер на 10 000 лв.; по делото Джалоу срещу България жалба (№ 32/11) – в размер на 7 000 лв.; по делото Камова срещу България жалба (№ 20/08) – в размер на 5 000 лв.³² Пострадалите жени и момичета са били първоначално консултирани и подкрепени от Фондация „Български център за джандър изследвания“. Това са първите случаи на определяне на еднократни обезщетения от българското правителство по уважени жалби от органите на конвенциите на ООН. С този акт правителството показва, че приоритет на неговата политика е да продължи напредъка на България в областта на защитата и реализацията на правата на човека. Това решение е и стъпка към изграждането на нормативна уредба, в която ще бъдат включени препоръките на различните комитети по конвенциите на ООН за изплащане на справедливо финансово обезщетение³³

През 2014 г. приключи финансиран от ЕС проект на тема „Укрепване на административния капацитет на полицейските служители за превенция

³¹ Министерски съвет, Решение № 776/13.11.2014 г.

³² 227 Практиката на Комитета на ООН по индивидуални жалби е достъпна в електронен вид на адрес: http://ibinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=3&DocTypeID=17

³³ Съобщение от Пресцентъра на Министерски съвет

на сексуални престъпления срещу деца". Освен обучените полицейски служители е изготвено и практическо помагало за специализирано обучение по темата, което се разпространява в структурните звена на МВР в страната, както и се създаде устойчив механизъм на партньорство между компетентните институции и организации за закрила на детето. Остава открит въпросът доколко институциите осигуряват адекватно обучение, подбор и процедури за закрила и посрещане на специфичните нужди на децата - жертви на сексуалното посегателство, от една страна, и кои са адекватните мерки за превенция, които трябва да се предприемат от тях, от друга.

Изготвил: Росица Дичева